

Myrflangre *Epipactis palustris*

Rødlistet art

Myrflangre har en sørøstlig utbredelse i Norge. De fleste forekomstene finnes i Buskerud. Myrflangre vokser i ekstremrik myr, men er også funnet i dynetrau i sanddynemark i Rogaland og på ferskvannstrand.

Status

Kategori sterkt truet (EN) i Norsk rødliste for arter 2010. Myrflangre er fredet i henhold til naturvernloven.

Utbredelse av myrflangre. Åpne prikker er forekomster som er gått ut, svarte prikker er intakte forekomster.

Kjennetegn

Myrflangre tilhører flangreslekta i orkidefamilien. Flangreslekta karakteriseres av krypende jordstengel og stengler med mange blad hvor bladgrunnen går noe rundt stengelen. Det finnes tre flangrearter i Norge: myrflangre, breiflangre (med de to underartene skogbreiflangre og jærflangre) og rødflangre. Av disse er det myrflangre og jærflangre, som er truet, mens rødflangre og skogbreiflangre er forholdsvis vanlige i store deler av landet. Myrflangre er en av våre vakreste orkidéer. Plantene er opptil 40 cm og har høye ugreinete skudd som dannes fra en lang, krypende, greinete jordstengel. Blomstene er store, med fargetegninger i hvitt, rødt og gult. Det er opp til 15 blomster sammen i blomsterklasen. De tre ytterste blomsterbladene hos myrflangre er noe lengre enn de indre, de er grønne på utsiden og røde på innsiden. De indre blomsterbladene er lysere røde og hvite, den nederst av disse kalles leppa og ytterste del av denne er rent hvit og foldete, det såkalte leddet er gult. Leppa hos myrflangre er lang og stikker langt fram, i tillegg er den indre delen skilt fra den ytre med et smalt ledd. Frukten er en kapsel og som for de fleste andre orkidéer, dannes et stort antall støvfine frø. Bladene er forholdsvis breie og egg- eller lansettformet, de øvre smalere enn de nedre. Øverst er stengelen kjertelhåret. Myrflangre er umiskjennelig i blomst og kan ikke forveksles med andre orkidéer. Breiflangre og rødflangre kan av og til vokse fuktig og sterile planter kan da være vanskelige å skille fra myrflangre. Er plantene i blomst er man ikke i tvil. Breiflangre har grønne til brungrønne blomsterblad, og rødflangre har purpurrøde blomsterblad.

Utbredelse

Myrflangre har vært vidt utbredt i Europa og Vest-Asia. Arten har hatt en mer eller mindre sammenhengende utbredelse fra Europa til Mongolia med en arm som går ned til sørlige deler av Sentral-Sibir (Baikalsjøområdet) og Kaukasus, men hovedutbredelsen er i Europa. Arten finnes også i Nordvest-Afrika. Nordgrensa går gjennom Skandinavia, men arten går lengre nord i Sverige og Finland enn den gjør i Norge. I Norge har den en sørøstlig utbredelse. De fleste forekomstene finner man i Buskerud. Her er den kjent fra en rekke kommuner (Drammen, Lier, Nedre Eiker, Øvre Eiker, Ringerike og Hole). I tillegg er arten kjent fra Hvaler i Østfold, Asker og Nittedal i Akershus, og Hå i Rogaland. Gunnerus rapporterte at han fant den i Snåsa i Nord-Trøndelag i 1769, men det finnes ingen dokumentasjon. Gunnerus er imidlertid en pålitelig kilde, så det kan ikke utelukkes at myrflangre tidligere har vokst i Snåsa, men at den nå er gått ut. Det er heller ikke så langt over til de nærmeste kjente lokalitetene i Jämtland i Sverige. Det foreligger også eldre funnopplysninger om arten fra Kristiansand i Vest-Agder, Tjøme og Ramnes i Vestfold,

Myrflangre i rikmyr. Griserudmyra på Gjellebekk i Lier i Buskerud.

Bærum og Ås i Akershus, Rygge i Østfold og Hamar i Hedmark (noe tvilsom opplysning). Myrflangre er i tilbakegang i hele Europa og er på rødliste i flere europeiske land.

Biologi

Myrflangre vokser i rikmyr av typen åpen, ekstremt mineralnæringsrik myr, men er også kjent fra myrliknende søkk i sanddyne (dynetrau i sanddynemark) ved kysten i Rogaland. Den er også kjent fra et nedlagt kalkbrudd der den vokser i grunne sesongfuktige og myrlignende forsenkninger, og fra fukteng på ferskvannstrand. Mange av de ekstremrike myrene ble tidligere utnyttet til slått og myrflangre vokser også i gammel slåtte-myrr som fortsatt skjottes. Arten trives best i litt skygge og er mer vanlig i myrkanter enn ute på åpen myrflate. Den kan vokse temmelig vått på myrene, men går sjelden langt opp på tuene. Arten er tilpasset insektbestøvning, men det virker som om myrflangre ikke er avhengig av én bestemt type pollinator. Tvert i mot viste en undersøkelse at en hel rekke

ulike insekter besøkte blomstene. Stikkeveps og murveps var blant de vanligste gjestene. Insektene besøkte ofte flere blomster på den samme planten, noe som innebærer ganske stor sannsynlighet for befruktning mellom blomster på samme plante. Myrflangre ser imidlertid ut til å sette mange spiredyktige frø ved sjølpollinering. Hvis pollineringen ved hjelp av insekter ikke skulle finne sted, så er myrflangre bygd på en slik måte at hver blomst kan pollinere seg selv.

Bestandsstatus

Myrflangre vurderes som sterkt truet (EN) fordi den har gått sterkt tilbake, og tilbakegangen fortsetter i kombinasjon med en pågående reduksjon av kvalitet og areal av artens habitat. Dette innebærer en ytterligere fragmentering av utbredelsen. I 1998 ble det regnet at 22 av 44 kjente norske forekomster var utgått. Ytterligere en eller to av forekomstene er forsvunnet senere. Flere av forekomstene består av små populasjoner. Arten er fredet, og mange av dens forekomster er naturreservater. Populasjonsutviklingen innen enkelte av disse er også negativ, og det trengs mer tiltak enn bare fredning for å sikre fortsatt eksistens for flere levedyktige populasjoner av arten i Norge. Ekstremrik myr er en sterkt utsatt naturtype i Norge. Myrflangre er i stand til sjølbefruktning og mange av de nå langt atskilte forekomstene er kanskje i hovedsak innavlete og i ferd med å bli genetisk utarmet. Slik er situasjonen i Lier kritisk. Der er det tre levedyktige forekomster nær hverandre (Haugerudmyra og Gjellebekk). Tap av den ene kan på sikt innebære tap også av de andre. En av de opprinnelig mest individrike forekomstene, på Haugerudmyra, er i tilbakegang på grunn av grøfting med påfølgende gjengroing av busker og trær. I tillegg er tette forekomster av blåtopp et problem. Det bedret ikke situasjonen at populasjonen i 2009 ble utsatt for florakriminalitet (forgiftning). Det er grøfting av låglands-rikmyrer med påfølgende forbuskning og ofte skogplantning eller oppdyrking som er årsak til den sterke tilbakegangen. Dette har ført og fører til reduksjon i substrattilgjengelighet og arealreduksjon av leveområde, og fragmentering. Tidligere har bygging av isdammer redusert antall forekomster. Nedbygging og florakriminalitet er andre trusler.

Referanser

- Bratli, H. & Stabbetorp, O. E. 2008 Undersøkelse av vegetasjon og forekomst av myrflangre på Haugerudmyra i Lier kommune. NINA rapport 397. 34 s.
- Fægri, K. & Danielsen, A. 1996. Maps of distribution of Norwegian vascular plants. III. The southeastern element. Fagbokforlaget, Bergen. 129 + 40 s.
- Hanssen, E. W. 1998. Myrflangre, *Epipactis palustris*, i Norge. Blyttia. 56: 44-51.
- Hultén, E. & Fries, M. 1986. Atlas of North European vascular plants north of the tropic of cancer. I-III. Koeltz Scientific Books, Königstein. 1172 s.
- Kålås, J. A., Viken, Å., Henriksen, S. & Skjelseth, S. (red.) 2010. Norsk rødliste for arter 2010. Artsdatabanken, Norge.
- Lid, J. & Lid, D. T. 2005. Norsk flora, 7. utgåve ved Reidar Elven. Det norske samlaget, Oslo. 1230 s.
- Nilsson, L. A. 1978. Pollination ecology of *Epipactis palustris* (Orchidaceae). Botaniska Notiser 131: 355-368.
- Talalaj, I. & Brozko, E. 2008. Selfing potential in *Epipactis palustris*, *E. helleborine* & *E. atrorubens* (Orchidaceae). Plant systematics & Evolution 276: 21-29.